– Vaksinemotstanden er dypt usolidarisk

Barnelammelse var et ord som satte skrekk i foreldre og besteforeldre på 1950-tallet. Poliosykdommen rammet svært mange unge mennesker og barn med til dels vidtrekkende muskulære lammelser. Den tidligere kontorsjefen og læreren i Levanger kommune, Arvid Aune (88), er en av dem som kan fortelle om dramatiske opplevelser.

LEVANGER
INNSENDT

Jeg slapp jo rimelig bra unna poliosykdommen sammenliknet med de som ble liggende i jernlunge, sier Arvid Aune.

Jernlungen var en undertrykksrespirator som hjalp lammet åndedrettsmuskulatur med pusting. Pasienten ble da lagt i en jerntank med hodet stikkende opp, og undertrykket hjalp man pasienten til å puste. Jernlungen ble etterhånden erstattet med andre hjelpemidler til å puste med, etter at barn ved et sykehus i Danmark døde som følge av CO2 forgiftning med jernlunge.

88-åringen var i sin beste alder da den fryktede sykdommen rammet ham selv. Du kan ennå se at Arvid trekker litt på den høyre benet og halter. Polioepidemien på 1950-tallet kalles rørleggerrevolusjonens sykdom.

- Vann i spring ga epidemi

Etter krigen begynte mange heimer å få vann i springen. Tiden med utebrønn ebbet sakte ut. Med brønnvann fikk ikke barna de nødvendige antistoffer fra morens opparbeidede immunitet med morsmelken. Da det ble vann fra kran ble ikke mor eksponert for «baselusker», slik som kom fra vann i brønn, og derfor utviklet ikke morsmelken de antistoffene barna behøvde. Den teknologiske revolusjonen med vann i spring la derfor fronten åpen for polioepidemier.

Arvid vokste imidlertid selv opp med brønn på gården Mostad i Halsan utenfor Levanger. Han var likevel blant de uheldige som ikke hadde naturlig immunitet da han ble eksponert for det fryktede viruset. Arvid mistenker selv at han ble smittet på en studentutveksling i Nørre Nissum på Jylland i 1953. Arvid gikk da på lærerskolen i Levanger.

- Det passet godt med inkubasjonstiden og symptomene. Jeg gikk til dr. Bulie da jeg kom tilbake til Levanger, og ble omgående lagt inn på Innherred sykehus, i begynnelsen dog med en noe kreativ diagnose. Så ble jeg liggende en tid på sykehuset, der det ikke ble foretatt stort den første tiden. Men en natt ble høyre fot så tung, og da skjønte jeg at det var poliolammelser. Etterpå bekreftet da også spinalpunksjon at jeg var angrepet av polioviruset. Det var jo et sjokk selv om jeg jo ante det. Det er så rart med det, sier Arvid stille ettertenksomt.

Koffeinpulver mot smertene

På Innherred Sykehus behandlet man poliopasienter med et tre ukers sengeleie initialt. Der møtte Arvid flere av polioens ofre.

- Jeg husker en ungdom fra Inderøy som ropte ut sin veldige fortvilelse så det runget i korridorene. Mot smertene fikk pasientene koffeinpulver. Det ga jo lindring for smertene, men etter hvert utviklet man hallusinasjoner. Det var ikke noe trivelig da det sto på, sier 88-åringen, som selv opplevde å se syner.

Rundt en prosent av de som ble eksponert for polioviruset ble syke. Hvilken loddbunke man befant seg, lå i stor grad utenfor enkeltindividets kontroll. Først med Jonas Salks(1914-95) vaksine kunne man ta kontroll over tilfeldighets spill med menneskeskjebner.

Salks var en veldig generøs mann. Han kunne tjent milliarder på vaksinen. Men det ville ikke den idealistiske bakteriologen.

- Kan man ta patent på solen? repliserte Jonas Salk da radiojournalist Edward R. Murrow ville vite om han hadde patentert vaksinen.

Uforstående til vaksinemotstand

Salks vaksine har reddet millioner av mennesker fra umenneskelige lidelser Arvid stiller seg derfor uforstående til den voksende vaksinemotstanden i den vestlige verden.

- Det er en dypt usolidarisk handling ikke å ville vaksinere seg. Vaksinemotstandere setter egne og andres barns liv i fare når flokkimmuniteten saboteres, mener Arvid.

Minst 300 norske barn døde under epidemiene på 1950-tallet, og mange, mange flere fikk omfattende og invalidiserende skader som de måtte leve resten av livet med.

Polioviruset skader de såkalte forhornscellene i ryggmargen og kan på den måten føre til lammelser i tverrstripet muskulatur. Som navnet tilsier blir det en polio, eller mangeartet skade i myelinskjeden, som er et beskyttende lag som utvikler seg over nerver i det sentrale nervesystemet og det perifere nervesystem.

Ble satt til trening

Omfanget av skaden på myelinskjeden er avgjørende for hvor store lammelsene blir, og hvilke muskelgrupper som blir involvert.

- Derfor var jo ikke den steinharde treningen mange poliorammede ble satt til bare av det gode. Forbindelsen mellom sentralnervesystemet og muskelen var jo brutt, og da var slik trening i mange tilfeller mer til besvær enn til nytte, sier Arvid.

> ***Mot smertene fikk pasientene koffeinpulver. Det ga jo lindring for smertene, men etter hvert utviklet man hallusinasjoner.***
>
> *Arvid Aune (88)*

Kjellaug og Arvid Aune foreviget utenfor Frognerparken i Oslo i 1954. Dette var året etter at han fikk poliodiagnosen. Foto: Privat.

Den pensjonerte læreren og kommunalsjefen fortsetter:

- På den annen side hadde jo treningen en psykologisk side. Det tente jo en gnist i mange. Optimisme og håp skal man ikke undervurdere behandlingseffekten av, sier han.

Arvid ble liggende på sykehuset til våren året etter at han ble smittet. Ukentlig gikk han fra sykehuset til undervisning på Lærerskolen.

- Det gikk greit. Men projeksjonstegningen kunne by på noen slemme utfordringer, ler han.

Har arbeidet hele livet

Polioen svekket jo muskulaturen og en kunne bli ganske skjelven. Forleden fylte Arvid 88 år. Bak seg har han et langt arbeidsliv som politiker, lærer og kontorsjef i Levanger kommune.

- Jeg har jo hatt forholdsvis fysisk lett arbeid. På den måten har jeg kunnet arbeide fullt helt til oppnådd pensjonsalder. Jeg har vært heldig sånn, sier han.

Men gode Arvid har fått røynt seg også etter polioen. For ti år siden fikk han et alvorlig hjerteinfarkt, som han så vidt overlevde. Noen år tidligere fikk han kreft i urinblæren.

- Jeg kan jo skryte av at jeg har hatt samme sykdom som Kongen da, ler Arvid Aune.

Arvid snakker ikke så høyt om de plager han har med såkalt postpolio syndrom, som mange poliopasienter opplever etterhvert som de blir eldre, Det arter seg som tretthet (fatigue), muskelsvakhet, søvnplager og smerter.

Savner varmebassenget

Arvid gir derfor mer enn gjerne et spark til de som la ned varmebassenget på Sykehuset Levanger.

- Det var et skikkelig pek til oss poliorammede, sier han tørt og legger til ikke uten et snev av ironi.

- Kanskje var det de samme geniene som tok vekk ordningen med gratis fysioterapi?

I 2001 levde 5 000 - 10 000 personer med større eller mindre følgetilstander etter sykdommen, ifølge Bjørn Lobben ved Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo. Bjørn Lobben har skrevet boka Polioens historie i Norge, og er selv av de omkring 23 000 menneskene som ble rammet under den store polioepidemien i Norge på 1950-tallet.

Mange av de som har polio og post poliosyndromet i dag er nye landsmenn fra land der flokkimmuniteten har vært lav. Professor emeritus Stig Frøland ved Universitetet i Oslo har tidligere uttalt at Folkehelseinstituttet er for passive i sine vaksinasjonsanbefalinger.

TERJE CARLSEN
Frilansjournalist